הלכות תשעה באב סימן תקנ תקנא

וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה (ז) וא"צ להפסיק בהם מבעוד יום: ג (ג) (ח) [1]כל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת (ט) נדחין לאחר השבת: הגה (י) ואם חלו (ד) [ב] בערב שבת קורים (יא) בשחרית ומנחה ויחל (יב) ומה"כ עושין (ה) המופה (וע"ל סי' רמ"ט סעיף ד' אם משלימין התענית): ד [2]בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום חוץ מט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך אכ"ף עליו פיהו (ומנהג המשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם *):

ג משנה מגילה ה' וכפר רש"י שם וכ"כ רמב"ם פפ"ה מהלכות תפלה ד מטרדיס [1]אדון עטרות ומיקות בגומות בפר תק"ן ותקנ"ד ותרי"ז)

תקנא דיני שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה. ובו י"ח סעיפים:

א [1]משנכנס אב (א) ממעטין (ב) בשמחה [2]ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי כותי (ג) (ב) לישתמיט מיניה דריע מזליה: הגה מילה שהיא מר"מ עד ט' באב נוהגין שהמוהל (ג) [ב] (ג) ובעל ברית

א מגני תענית כ"ו ב מימרא דרב פפא שם כ"ט

שערי תשובה

[ג] בע"ם. עבה"ע ועיין בד' אפרים מ"ם מה לענין אמירת עננו: [ב] ובעל ברית. עבה"ע ועיין בפמ"א פ"ג סי' ל"ז שהשיג על הבה"ע וכתב שאין לדייק מדלא כתב היתר לבלה ודוק לאידך גיסא דלא כתב איסור י"ל דסמך על מ"ש להתיר לבטש לבנים ה"ה לבלה כיון שנוהגים לבלה לפי שיו"ט שלו הוא ובמה"ב כתב בשם שו"ת זרע אמת שדעתו לאסור תספורת ולבישת לבנים בשבת שחל ע"ב בתוכה והשיג על הפמ"א וכתב דרמ"א לא התיר רק בגדי שבת אבל לא לבנים כו' אך בשם בני יהודה כתב לאסור בתספורת ולהתיר בלבנים ע"ם בתה"ב אות ה' ועיין בשו"ת אור נעלם סי' יו"ד שכתב ע"ב בתוכ א' והמילה בתוכ ה' שלפניו כיון שאין שבת שחל ע"ב ואין איסור מדינא דגמרא יש להתיר למוהל ובעל ברית להתפפר לכבוד המילה. ועיין בפמ"א שם שהשיג על הבה"ע שהכין מ"ם כתוב בסי' ד' סי' של"ג לבלה קאי על תספורת הרלם ז"ל דקאי על גילות לפרנים. וכן בד"מ לא הזכיר לבלה וכן בלבוש כו' ובתוס השיג עליו שהבי הבה"ע פיים בה ועיין מ"ם בתר הגולה ובבאה"ג שם סי' יו"ד כתב שם שבד"מ לא הזכיר לבלה ואולי דלאפרנים קאי כו' ובבה"ע שם הבין דברי הלבוש וכתב שבבאה"ג הקשה ע"ז שהו"ל למימר ולבלאם כו' ע"ם. (ועיין בפ"ר ומ"ז שמשם העתיק הבה"ע אלא שהשמיט מ"ם שם דהך דסי' של"ג סי' יו"ד קאי אלפרנים לפי שהראה מקום לבה"ג. וע"ם בפ"ר חוטא דקודש שבא ע"ב יש להתיר בספורת ג"כ ואם חל בשבת ובדמה עיקר להפוסקים שאין לו דין שבת שחל ע"ב ע"ם) (וע"ם בפמ"א שכתב הלך בעד המנהג שהאבלים הם אושבינים להבנים לחופה ולאכול שם שהבו"ז כתב שאין להתיר לאכול שם וכתב שהמקילין יש להם על מי שיקמוכו מדברי הרא"ם פרק המולך כו' ואף דשאר אבלים נהגו לאיסור מ"מ אושבינים תשיבי להו מנוה רבה כו' לכך נהגו להקל ע"ם. ובמדינתנו נוהגים להתיר כדברי הבו"ז רק כשהם קרובים הם בשמשין בתוך הסעודה כמו בעלי הסעודה ואוכלים אתכ"ב עמהם ומ"מ אין ראוי להיות שמה לשמוע בקול המנגן בכלי שיר ומכ"ם באבל על אביו ועל אמו או אשה על בעלה

באר היטב

בגיל טבילה לא יפרוש מאשתו מ"ם. ועכשיו נרחילה המנהג לאסור ומפני כבוד השבת מותר ב"מ: (ג) כל. לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת בשבת כמ"ם סי' תכ"ח ס"ב: (ד) בע"ם. ולא"ל לחול בע"ם אלא עשרה בטבת ואז אין אומרים ידודים במנחה עמ"ם סי' מי"ז: (ה) המופה. ואסור החתן לשמות מכוס של ברכה מבע"י ונותנין לחיטוקות עסי' תקס"ב ס"ב מ"א. וכן כשחל בתוך שבעה ימי המופה יש לים תעניתו אבל יאר ליתן א"ל להתענות תוך שבעה ימי המופה אם נשא בתולה או בחור אלמנה מלאמי בעטרת זקנים

ועיין במ"א סי' תקנ"ט ס"ק י"א:

(א) כשמחה. פי' שאין שמחין כלל כמ"ם התוס' פ"ק דמגילה דף ה' ע"ב: (ב) לישתמיט. עד ר"ת אלול רי"ו וכ"מ בגמרא ועיין בתשובת שבות יעקב מ"ג סי' ל"ה: (ג) ובעל ברית. כתב מ"א נראה דוקא אותו שתופס התינוק על ברכיו בשעת המילה אבל המכנים והמוליא התינוק אינו בכלל זה וכ"ם בשבת שחל ט"ב שמדינא אסור לבנות לבנים אלא שרי אלא להתופס התינוק עכ"ל. ועיין בי"ד סי' של"א ס"ק ג' מש"ם. ומדלא כתב נמי שמותרין לבלה משמע דאסור וכתב א"ז שהורה לו זקינו דאבל תוך שלשים לא יתקן לפרנסו אם יש מוהל אחר וכן לא יגלח תוך שלשים במילה ע"כ. ורמ"א כתב בי"ד סי' של"ג ס"ג דמותר לגלח ול"ע וע"ם

בפ"ע כו' אלמא דאף המחתה שנותנין ע רגלי הסנדק ומנהג יפה הוא ואפי' אשר דרכם אם היה בימים אחרים הקרובים האלה בלבשת לבנים ולשאר את התינוק לבה"כ והמושיבה אם הי לבד ועיין בפ"מ: [ב] הכמונת. עבה מדשות להרדב"ז סי' תל"ג ובמדינה ביד אפרים בשם דגול מרבבה מה

משנה

התינוק [שקורין קוואטער] אינו התינוק נוהגת לבנות בגדי שבת ואמו: (ה) אין מחליפין ואפילו לבעל ברית וכה"ג. עיין בשע"ת: אלא מפני הזיעה ומעבעם זה מ מותר אפילו בשבת שחל בו ט"ב. לבנות בגדי שבת ויש מבנים אביו הגאון שצריך לבנות בגדי (ז) פרוכת. וה"ה (ה) מפות ו ואף (ו) אמי החתן והכלה לובב של חזון. ואפילו (ח) חל ט"ב יש מן (ט) הפוסקים דס"ל דה צריך למעט כלל ויש דס"ל דכל דצריך למעט בכל מו"מ. [ורק להקל בכל זה משום דהכל נחש להרווחה בעלמא אסור (טו) (טז) וה"ה אם קצן עם הנכו

(ד) ואמי הכן לובשין בגדי ש לבנות בגדי שבת (ו) כ"א (ד) פורשין (ה) (ז) פרוכת של ; ומי שיש לו נשואין בשבת גת ב * [3]מר"ח עד התענית חתנות לבנו * [4]או בנין ש

באר

מ"ם הבאר הגולה ע"ז: (ד) הכמ לבנות. והממיר שלא להחליפו מפני הזיעה מע"מ מ"א וא"ז כ מפני שהוא דבר של נעבה ולכן איסור: (ה) פרוכת. וה"ה מפו אבל בגדים חדשים אסור מ"כ. מ קט"א של שבת לבבוד בנו החתן: כגון לרבי חופה אבל שאר משל מהרי"ל הסרסורים לא ישאו כלי לרואים. ובמקום שנהגו איסור ב סי' רי"ל אבל במקום שנהגו למע כיון דיש פוסקים ס"ל הכי כבר

(ד) ובתשובת מ"ם תאו"ת סי' קנ (ה) דגול מרבבה: (ט) עיין ב"י לעבו"ס [שם] ואף להסרסור אינו בעת הזאת בשום מו"מ וזו היא ה במו"מ לריך התרה אבל במקום שנ (יב) פמ"ג ואף אם הוא מו"מ ד למעוט וכן העתיק הפ"ת אבל מדי

הערות ודאורות: ז) עיין במ"ב

הלכות תשעה באב סימן תקנא

לצל להסתופף בצלו או [1]מיני הדס ומיני אהלים [2]ואם היה כותלו (פ) (יג) נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (יד) (ולנוכן (ט) [ד] מלוה הכל שרי) (ר"ן ספ"ק דתענית) (טו) [3]ואין נושאים (י) נשים ואין עושין סעודת אירוסין (טז) [4]אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט' באב עצמו מותר (יח) [ה] [5]ליארס (יז) שלא יקדמנו אחר: הגה (יח) ונוהגין להחמיר (יט) שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך עד אחר ט' בתב (מנהגים): ג [6]שבוע שחל בו ט' באב (כ) אסורים (יג) [ו] לספר (יג) (כא) ולכבס אפי' אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו לאחר ט' באב [7]ואפי' אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפי' מטפחות הידים והשלחן אסור (כב) [8]וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פי' מעמידין על הנגדים אבן חלק להחליקו. ערוך) שלנו אסור (כג) * וכלי פשתן אין בהם (כד) משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר

שערי תשובה

בתירוצים וכ"כ בר"י ומה"ג ע"ש: [ד] מלוה. עבה"ט ועיין בשו"ת שטת יעקב שהשיג מזה על שו"ת מיגוד ב"י לענין ליטא אחר ל"ג בעומר וכתב לחלק בין זה לאחילות ע"ש ופעם א' הקיל מכם א' בענין נשואין תוך ימי הספירה ולא עלה דוגמא יפה לכן נ"ל דשומר נפשו ירחק מנשואין בימים האלו אף שיהיו הרבה נדרים להקל כי תמידא מכנתא מאיסורא עכ"ל:

[ה] ליארס. עיין בה"ט ועיין מיד אפריס מ"ש על דברי הט"ז ס"ג[1] ועיין בשטת יעקב מ"ב שכתב ג"כ כדברי הט"ז בזה ע"ש: [ו] לספר. עבה"ט ועיין בשו"ת אמת המזרחי סי' מ"ח ומ"ט בענין זה שכתב בשם מהר"ש מלובלין לאסור בימי הספירה ובימי המלרים וכן בשם הגאון מהר"א אשכנזי ז"ל שמנהג בארץ אשכנז שלא ליטול לפרנס בין המלרים והוא ז"ל כתב נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי במדינתנו נוהגין לא בספירה ולא בין המלרים והמיקל לא הפסיד דכיון שהאחרונים שבמנהגו לא הזכירו האיסור מסתמא היו מתירין ג"כ ע"ש ועיין מיד אפריס שכתבתי בשם הא"ר בזה ועיין בדגול מרבבה שמותר לפרוק במפרק דלא כשכנה"ג דהא בכל מותר אפילו תוך שבעה ועיין בש"ך דגם שם דוקא לאשה מותר אבל לא לאיש ומ"מ נראה דכאן קיל עפי' ואין איסור מפרק וכן עתה דבר:

ביאור הלכה

אפילו אם ירצה לעות מתחתיו בטית של טיט תחלה [מתחלת השקל בסימן תק"ס]: * וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ. לשון הטור לפי שאין מוחשין לגוהצן שהן קרובין לבגד והרמב"ן כתב הלשון מפני שאינן מתגהצין ואין דיעה

שערי תשובה

בתמוז שבתוך ימי הספירה ומי"ט ומ"ט בענין זה שכתב בשם מהר"ש מלובלין לאסור בימי הספירה ובימי המלרים וכן בשם הגאון מהר"א אשכנזי ז"ל שמנהג בארץ אשכנז שלא ליטול לפרנס בין המלרים והוא ז"ל כתב נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי במדינתנו נוהגין לא בספירה ולא בין המלרים והמיקל לא הפסיד דכיון שהאחרונים שבמנהגו לא הזכירו האיסור מסתמא היו מתירין ג"כ ע"ש ועיין מיד אפריס שכתבתי בשם הא"ר בזה ועיין בדגול מרבבה שמותר לפרוק במפרק דלא כשכנה"ג דהא בכל מותר אפילו תוך שבעה ועיין בש"ך דגם שם דוקא לאשה מותר אבל לא לאיש ומ"מ נראה דכאן קיל עפי' ואין איסור מפרק וכן עתה דבר:

משנה ברורה

בשמל שמתה כ"א בשביל הפסד: (יד) ולצורך מצוה וכו'. כגון שאין לו אשה ובנים ואין לו בית תחנות בית תחנות (יח) דמדינא אפילו נשואין מותר בזה ומה שאין נוהגין ליקח אשה כלל היינו משום דלא מסמני מילתא וע"כ מותר לעשות בית תחנות או לעשות בגדים חדשים לצורך נשואין שיהיה אחר ט"ב אבל מי שקיים פריה ורביה אסור בכל זה: (טו) ואין נושאין. היינו אפילו בלא סעודה (יט) דבנשואין בלבד איכא שמחה (כ) ולהחזיר גרושתו מן הנשואין אפשר דשרי: (טז) אבל ליארס וכו'. לאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה כ"כ וכ"ש דמותר (כא) להתקשר בכתיבת תנאים ומ"מ סעודה אסור לעשות אף באופן זה ואפילו בלא ריקודין ומחולות (כב) ואפילו בשבת אסור לעשות סעודה בשביל זה. מיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מיקרי סעודה. ואסור לעשות ריקודין ומחולות מי"ז בתמוז ואילך (כג) אפילו בלא אירוסין: (יז) שלא יקדמנו אחר. ר"ל אף לאירוסין (כד) ג"כ יש שמחה קצת והי"ל לנו לאסור עכ"פ בע"ב לזה אמר דמותר מטעם שלא יקדמנו אחר: (יח) ונוהגין להחמיר שאין נושאין וכו'. היינו (כה) אפילו מי שלא קיים פו"ר: (יט) שאין נושאין וכו'. אבל באירוסין אין נוהגין להחמיר (כו) ואפילו סעודת אירוסין מותר לעשות: ג (כ) אסורין לספר. ולענין נעילת לפרנס (כז) יש דעות בין האחרונים אבן לצורך טבילת מצוה בודאי שרי. וכן לכבוד שבת כגון שחל ט"ב בשבת שרי בע"ש ליטול הלפרנס [אחרונים]. ולענין סריקת הראש (כח) אין להחמיר אפילו בשאר ימי השבוע: (כא) ולכבס אפילו וכו'. דנראה כמקיים דעתו מהאמילות: (כב) וכיבוס שלנו. היינו של חו"ל מותר לפי שאין הכיבוס יפה כביבוס א"י וע"כ מותר לכבס ולהניח עד אחר ט"ב דאלו לכבס וללבוש בכל מקום אסור [ב"י]: (כג) וכלי פשתן וכו'. היינו (כט) יבנים אבל לא בחדשים היוצאים מתחת המכבס: (כד) משום גיהוץ. אפילו בא"י (ל) וה"ה

שער הציון

(יז) ע"ז ובפמ"ג וביד אפריס מפקפקים קצת על דאיתתו: (יח) מ"א וא"ר: (יט) יבמות מ"ג: (כ) פמ"ג בא"א: (כא) מ"א: (כב) שם: (כג) א"ר: (כד) ט"ז וש"א: (כה) הה"ה ומשו"ע אין דאיה לדינו ואולי מצא בא"זה מקום: (כו) א"ר ודה"ח וע"ש דסעודת שידוכין הוי מצוה כמו סעודת אירוסין: (כז) הט"ז סקי"ג אוסר והמ"א בסעיף זה מחיר: (כח) עיין בפמ"ג ובאמת אין להחמיר בזה כלל דאפילו באמילות נקטו האחרונים בזה להקל וכ"ש כאן: (כט) ב"י ע"ש: (ל) ב"י:

הגהות ותיקונים: א) י"ג: ב) סק"ג:

יוה"מ לגוהצן ולהניחן ע
כלי פשתן ואפי' בכבוס
וכ"ש דאפשר דמדינא נ
לשל בני בבל שאין מתי
ישראל וכיבוס של שאר
היינו מים ואפר או נתר
ונמצא שכל כיבוס של ז
* ומנו נוהגין להחמיר בכל
לבנים (ל) מותרת לכבס
לבנים (לא) רק לובשת מ
(טו) (לג) ומליעין לבנים כ
מר"ח ואילך אבל קודם ר"
ד [ח] (לו) [7]לאחר התעני
באו
(יד) (לח. אבל במ"ב משמע שמ
סי' תקנ"ד: (טו) לכבוד. משמ
ה' ויש להקל אם אין לו כתונת
ע"ש: (טז) ומליעין. עיין ט"ז
(יז) לכבס. אפילו א"ל לכבס מ
מש"ש. [ובס' א"ר נידד להקל

המנהגים שלא לאכול בשר ויין עז
במג"א שאם נהגו שלא לאכול בשר
משנ
דאין בהם משום כיבוס שלהם:
אפילו אם גיהצן (לח) אז כיבו
בין לכבס ולהניח. ר"ל דנה
דללבוש מדינא אסור בכל גווני
שמותר בגמרא דכיבוס שלנו
(כח) קרי לשל בני בבל. כ
מהמחבר בעצמו: (כט) עד א
אחד (לג) יש להתיר לכבס מ
ר"ל אפילו (לד) בשבוע שחל
חלוק בדוק ויפה. ואם אין
דמותרת ללבוש חלוק לכן דלאור
ליתן לבוכבת עכו"מ לצורך ל
לובשים כלי פשתן. המכובסים
מותר לכבס ביום ה' ויום ו
לאיסור אבן אם אין לו כתונ
פשיטא דשרי אבל בחספורת
רגילין לספר בכל שבוע [מ"א
וכו'. היינו על הבולמוס מו
קדיימים לבנים נהגו איסור: (
לכבס אחר ט"ב ג"כ אסור מ
להקל ליתן לה מר"ח ואילך
(לח) אם תכבס בשבוע שחל
ויין עד שבת נחמו (לט) י"א
ג"כ לספר ולכבס עד יום ה

(לח) הגר"א וכן איתא בב"י: (לט
לרחוץ כל גופה בלבשת הליבון

הערות והארות: 1) עיין שעה

שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃
כז וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ
קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃ כח וּבַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ
לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ כט לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם
לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ׃ כט לֹא
תַקִּפוּ פֵּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית
(3)

ריש י׳ : לסוסיף לכם תבואתו בדעות לה : לא תאכלו על הדם בדעות יח פ״ק יב בסנהדרין פר סדר האכלו פ׳ ויקרא : לא תנחשו ולא תעונו בסנהדרין שם : לא תקיפו
כתיב ״ובשנה ראשונה״ ר׳ מאל כי בדיקון כם לה בנוים מ ולא בתמים שנה פו קיבו נחיר נח קידוגין נמ לה ב״ק ב״ק בתנאים כה שלוין : לא תקיפו
תו״א עולים לא פסחים כב קידוגין ע בבא קמא : ובשנה הרביעית ר״ה י׳ : קדש הלוים לה׳ נדרים לב ב״ק פט : ובשנה החמישית

שפתי חכמים

מעתתו אשר מעת ונכלתם ולא ונמה חוב וכתב עוד מתעתתו אשר מעת לו׳ שלף המוד עכ״ל קרבן: ס וסני קאמר פריו שלש שנים יהיו ערלים ומשם ובלתה הן עלמן יהיו מוקרין (נמ״) וכ״ל בשלמת לי מעיקן בנ׳ שנים מעמה שמוליה אפי׳ בשיעה דהוי דעיקן שכל מה שנגדל בנ׳ שנים לאסור לגולי אבל בשנה דמוקן מעמיקה ואפי׳ שלא נגדל בלוס ומה שיגדל לאחר נ׳ שנים מוחר מיד ש״מ דלמה בפרי חלוש שלחלת אלא בשנים משנים כ״ל אפי׳ מה שנגדל בפורנ׳ שנים מוחר לאחר נ׳ שנים הוקיל ובשנים חלוש מלחלת לכן ס״ל יהיה : ״בלו׳ בהוייתו שיש לו בנ׳ שנים אסור יהא קו: ס דלכן אלי בפרי דעיל שלא מיקבי ליה מגמל ליה לגרם דמגיען קדש קדש מעשה לענין שמוחר לפדיון דנמלא נמריען קדש מעביעית לענין אחין לו פדיון שלא׳ כי יוכל היה קודש פטיה לכם . ומתון לי נמריען קדש קדש מעביעיה אין מחייבל מה שבתוב אחרי קדש הלוים לה׳ ליון שאסור לפדותו ונלכלו בשלמת אי קאי אמעשר מ״ם ובפרוי קודש הלוים לה׳ ודבר זה כי אבל בכרמים דף ל״ס מעדים בו בענין אחר : צ׳ לו בקרילאן לו בפגיעתן לם הוה לעזרם לו לרעים. ולעיגר עבד לכרמים ידוגתן לם אמנו על הדבר . אליעזר אחר מל שנומו שלא לכרמים כמו אסיר אחר לעיל ויפוגתן בן שאול לגרו לת עגרו אמר כן ובלמו אבי פיה עולה . כמוגן ל״ס : ק לאלו אמר לם אמנמיה לדביכם. ובקלם בשם לאם מסי שמוף בראם הוא שוף מיקבי אשר שבאמרה ושוף עיקבי אשר שבאמרי אלהיכם ושוף מיקבי אשר שבאמרי אבקדקד בשמש אשר אלעמה שבר בנוקף דשוקף לגדי הלוחר הוא ובמלא אבל מיקבי יהיו אמרכם אמרו׳ בשוף הלחם בעיגלא חון מן בלבנים מיקבין ובלן ובמלא ובמעבכי בשיגלא ובשיטתי שבל מלאין בתבר ויבוה לאוה לאחרי אגיו ובמלאמתו בשאר בל ולאמר אמר בשיגלא ולאיבן אמר לם אמנמיה אמר בל ולאמר מוקף בשיגלא ולאיבן אמר לם אמנמיה אמר לאמנמיה בעקבו לם אמנמיה בל בנשיגלא ב״ל בעקבו ״ל בעקבו ״ל בעקבו

פרק ארד עשר

א אין "הולכין בחקות העובדי כוכבים ולא מדמין להן לא במלכוש ולא בשער וכיוצא בהן שנאמר ולא תלכו בחקות הגוים. ונאמר ובחקותיהם לא תלכו. ונאמר השמר לך פן תנקש אחריהם. הכל בענין אחד הוא מזהיר שלא ידמה להן. אלא יהיה הישראל טובל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא טובל מהן במדעו ובדעותיו. וכן הוא אומר ואבדיל אתכם מן העמים. [ז] לא ילבש במלבוש המיוחד להן. ולא ינדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם. ולא ינלח מן הצדדין ויניח השער באמצע כמו שהן עושין וזה הנקרא [ג] בלורית. ולא ינלח השער מכנגד פניו מאזן לאזן ויניח הפרע מלאחריו כדרך שעושין הן. "ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עכו"ם כדי שיכנסו בהן רבים כמו שהן עושין. וכל העושה אחת מאלו וכיוצא בהן לוקה: **ב** עכו"ם שהיה סמחפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו קרוב שלש אצבעות לכל רוח שולם את ידו: **ג** ישראל שהיה [ג] קרוב ילמלכות וצריך לישב לפני מלכיהם והיה לו גנאי לפי שלא ידמה להן הרי זה מותר לגלח בכל מקום בגנר פניו כדרך שהן עושין: **ד** יאין מנחשין כעכו"ם שנאמר לא תנחשו. כיצד הוא הנחש כגון אלו שאומרים דואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלו מידי אינו דולך למקום פלוני היום שאם אלך אין חפצי נעשים. דואיל ועבר שועל מימיני אינו יוצא מפתח ביתי היום שאם אצא יפגעני אדם רמאי. וכן אלו שאומרים צפצוף העוף ואומרים יהיה כך ולא יהיה כך. טוב לעשות דבר פלוני ורע לעשות דבר פלוני. וכן אלו שאומרים שרוח מרגגל זה שקראה ערבית. שרוחו הרגגולת זו שקראה כמו תרגגול. "וכן המשים סימנים לעצמו אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם. וכן כל כיוצא בדברים האלו הבל אסור וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה: **ה** מי שאמר דירה זו שבניתי סימן טוב היתה עלי. אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מבורכת היתה מעת שקניתיה עשרתי. וכן השואל לחיות או זה פסוק אתה לומר אם אמר לו פסוק מן הברכות ישמח ויאמר זה סימן טוב *כל אלו ובייצא בהן מותר [ד] דואיל ולא כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה הרי זה מותר: **ו** "יאזהר קוסם זה העושה מעשה משאר המעשיות כדי שישם וחפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר דברים שעתידים להיות ויאמר דבר פלוני עתיד להיות או אינו הוה או שיאמר שראוי לעשות כן והוהרו סכך. יש מן הקוסמין שמשמשים בחול או באבנים. ויש מי שנותר לארץ רינוע ובוצוק. ויש מי שמסתכל במראה או בעששית ומדמין ואומרים. ויש מי שנושא מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר. הוא שתנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו: **ז** אסור לקסום ולשאול לקוסם אלא שהשואל לקוסם מבין אותו מבדרות אבל הקוסם עצמו אם עשה מעשה מכל אלו וכיוצא בהן לוקה שנאמר לא יסצא בך מעביר בנו ובו׳ קוסם קסמים: **ח** יאיזהו מעונן אלו נותני עתים שאומרים

ט אין מנחשים ומעונן ומכשף ומחבר חבר ומשביע ומאיר עינים ומי שיודע אוב וידעוני ומבקש מן המתים. שכל אלו תועבה לה׳ שנאמר כי תועבת ה׳ כל עושה אלה. ומפני אלה הגוים אשר אתה יורש אל אלה ישמעו. אבל לדמות לגוים אסור. ומי שעשה אחת מאלו הרי זה מלקות מכת מרדות. ואם עשה אחת מהן ולימד אחר לעשות כמוה הרי זה מלקות מכת מרדות. ואם עשה אחת מהן ולמ

ה' ויאמר אליו לך לך ואשלחה אל מלך ישראל ויקח בידו
עשרת כסף וחמשת אלפי זהב ושלשת חלפי בגדים
ב' ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך ג' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך ד' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך ה' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך ו' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך ז' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך ח' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך ט' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך י' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך יא' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך יב' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך יג' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך יד' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך טו' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך טז' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך יז' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך יח' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך יט' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך כ' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך כא' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך כב' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך כג' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך כד' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך כה' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך כו' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך כז' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך כח' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך כט' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך ל' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך לא' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך לב' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך לג' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך לד' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך לה' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך לו' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך לז' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך לח' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך לט' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך מ' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך מא' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך מב' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך מג' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך מד' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך מה' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך מו' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך מז' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך מח' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך מט' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נ' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נא' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נב' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נג' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נד' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נה' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נו' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נז' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נח' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נט' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נ' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נא' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נב' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נג' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נד' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נה' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נו' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נז' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נח' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נט' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נ' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נא' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נב' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נג' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נד' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נה' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נו' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נז' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נח' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נט' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נ' ויאמר אלישע
חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת
ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נא' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נב' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נג' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נד' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נה' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נו' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נז' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נח' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נט' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נ' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נא' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נב' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נג' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נד' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נה' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נו' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נז' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נח' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נט' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נ' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נא' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נב' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נג' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נד' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נה' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נו' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נז' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נח' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נט' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נ' ויאמר אלישע
חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת
ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נא' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נב' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נג' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נד' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נה' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נו' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נז' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נח' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נט' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נ' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נא' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נב' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נג' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נד' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נה' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נו' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נז' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נח' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נט' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נ' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נא' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נב' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נג' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן
אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ
כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מעבדך נד' ויאמר
אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו
לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר הנה נא ידעתי כי אין
אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה
מעבדך נה' ויאמר אלישע חי יהוה אשר עמדתי לפניו
אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמן אל אלישע ויאמר
הנה נא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל
ועתה קח נא ברכה מעבדך נו' ויאמר אלישע חי יהוה
אשר עמדתי לפניו אם אקח ויפצר בו לקחת ויבא נעמ

ח וְיָרְדוּ כָל־עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה אֵלַי
וְהִשְׁתַּחֲווּ־לִי לֵאמֹר צֵא אַתָּה וְכָל־
הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֵא
וַיֵּצֵא מֵעִם־פַּרְעֹה בְּחָרִי־אָף :
ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע
אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתַי
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם : י וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ
אֶת־כָּל־הַמֹּפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי
פַרְעֹה וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה
וְלֹא־שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ :
ס יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר :
ב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים

שפתי חכמים

מושים מעשה לכן לריכים ד׳ טעמים : כ דק״ל מה מיכסה ליה לפרעה שילא הוא לבד ושוד קף אם ילא עם כל ישראל הא לא ילאו אלא מון לעיר ויזכנו לכ״ם מאלהך : ל ויהייט כל הם׳ אל בחצות הלילה ואם ילא ואף אמר לו פרעה שילא מלפניו אם״ה לא ילא: מ דק״ל מדוכה פרעה הי״ל לקוף אל משה לפי שמשה המלה בו ודבר אליו קשום ומז״ם וכו׳ : נ (מה״) קשה לי הכתוב אומר בתמ״ל ואלו המופתים

אצא . עם כל העם ב מחרלך : ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו ל ילא מלפניו : בחרי אף . על שאמר לו אל תוסף מ רחות שני : (מ) למען רבות מופתי . מופתי שנים רבות ג׳ מכת בכורות וקריעת יס סוף ולגער ב את מלרים : (י) ומשה ואהרן עשו וגו׳. כבר כתב לנו זאת בכל המלכות שהרי כסוף יבר פרעה בעלמו אליו בלילה ויאמר קומו ולאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחל׳ וירדת אלי והשתחוית לי (וכתי׳ קב) : אשר ברגליך . ההולכים אחר עלתך והלוכה : ואחרי כן אצא . עם כל העם ב מחרלך : ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו ל ילא מלפניו : בחרי אף . על שאמר לו אל תוסף מ רחות שני : (מ) למען רבות מופתי . מופתי שנים רבות ג׳ מכת בכורות וקריעת יס סוף ולגער ב את מלרים : (י) ומשה ואהרן עשו וגו׳. כבר כתב לנו זאת בכל המלכות שהרי כסוף יבר פרעה בעלמו אליו בלילה ויאמר קומו ולאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחל׳ וירדת אלי והשתחוית לי (וכתי׳ קב) : אשר ברגליך . ההולכים אחר עלתך והלוכה : ואחרי כן אצא . כשגמר דבריו ל ילא מלפניו : בחרי אף . על שאמר לו אל תוסף מ רחות שני : (מ) למען רבות מופתי . מופתי שנים רבות ג׳ מכת בכורות וקריעת יס סוף ולגער ב את מלרים : (י) ומשה ואהרן עשו וגו׳. כבר כתב לנו זאת בכל המלכות שהרי כסוף יבר פרעה בעלמו אליו בלילה ויאמר קומו ולאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחל׳ וירדת אלי והשתחוית לי (וכתי׳ קב) : אשר ברגליך . ההולכים אחר עלתך והלוכה : ואחרי כן

כלי יקר

לפרעה וכ״ם הילון כל שמתים לחידם וישמה פרעה לומר לא ה׳ פעל כל זאת מלד העולם אלא מעה רוח׳ כמלעגימות מלה כלליים על כל בכורי מלריס. וי״ל שסכל אחד הוא כי ביום היו מומים הסכוים למתון בכתים ובלילה נמנום בכור ונגולתם משה ביחסה ביום על כן קרלם בכור הבסהה אשר אחר כתיים. אבל המלה ביחסה בלילה כאשר היו בכור ע״כ קרלם בכור הבסי :

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה.

וירדו כל עבדיך וגו׳ . כאן הבטיח כי עבדיו אלו יהיו ולא ימות מהם אחד במכת בכורות ואולי שהיו כולם כל בני ישראל פי׳ כולם יחד יהיו ישראל לא יהרוג כלב וגו׳ זה לך הלות כי אין זר אתם אבל אם לא יהיו כולם בני ישראל ויהי׳ ביניהם אים מלרי יהרוג כלב לשונו הא לתדע כי ירלה אם משהיה והכוונה בזה לומר לו כי לא תושל מרמה לבכורות להמלט שהגם שיתחכלו הבכורות המלרים כאין ישראל לא ימלטו בחמלעות זה וכן אמרו רז״ל :

ספורנו

שהיה ליל שלום בסדרים לא נהיתה ולא תוסיף בעקה כזאת ג-(ח) ואחר כן אצא . לא אצא סיר בשתבקשו מלשני אצא אלא אחרי כן כי אסתין עד הבקר — (מ) ויאסר ה׳ אל משה לא ישמע אליכם פרעה כו׳ . אסר שבחיות שהאל ית׳ אסר אל כשה שאינה הבברה הלב שתיחה לפרעה. כי הקשה ה׳ את רוחו היה כדי להרבות מופתיו וקרי שבהם ביציאת המלרים וישראל את בלדו ומובן באסרו וירדתם כי אני ה׳ והנה להמלים בנוגעו ואח משה ואהרן יחריו התעסקו לעשות המופתים

רְתַגְרְעוּן דְּיִפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאֵי וּבֵינֵי יִשְׂרָאֵל : ח וַיְחַתְּנוּן כָּל עַבְדָּךְ אִלֵּין לְוָתִי וְיִבְעוּן מִנִּי לְמֵימַר פּוּק אַתְּ וְכָל עַמָּא דִּי עִמָּךְ וּבְתַר כֵּן אֶפּוּק וּנְפַק מִלְּוַת פַּרְעֹה בְּתִקּוּף רְגָז : ט וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לָא יְקַבֵּיל מִנְּכוֹן פַּרְעֹה בְּדִיל לְאַסְגָּאָה מוֹפְתַי בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם : י וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲבָדוּ יַת כָּל מוֹפְתַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם פַּרְעֹה וְאַתְּקִיף יְיָ יַת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלָא שַׁלַּח יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ : א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם לְמֵימַר : ב יַרְחָא הָדֵין לְכוֹן רֵישׁ יַרְחַיָּא קַדְמָאָה הוּא

פי׳ יונתן

דרוקח בלילה פזה לא כזה נעק׳ אל כיום (כיס) ונלשפורת הבקר כיום גדול׳ מע גבי מלריס (ח) ויבעון מכו מי׳ יבקשו בקשה ; (כ) ומני׳ מפרון לאמני תגיל

בעל המורים

חוסיף : אל מעה ואל אהרן כאמרן מלריס לאמר . ומשיך ליס סמודש לו׳ בלתם בים אם מומר מקודש ל״מ אל מעה ואל אסרן המודש לו׳ שנדוש המודש בעבה בקרלים בחשה ואחרן : המודש הזה לכם . בסוסק מבוהם ים בינ״ם קודש וקו בין כל אחד ואחד ג׳ מיכות לומר בלאחד בעיקן ר״ם למלכים ולנגלים ולחדשים . מדש בגימ׳ לנגלים . לכם. לוחיות אלך ביסן בגימטריא למלכים . מתחילי׳ מיבול המודש בנ׳ לכן ג״ם מודש בספוק ובספין ומתכין בס׳ אמלו מא״ם מ׳ מודש כ׳

דעת זקנים מבעלי התוספות

דמיות אשלו מבי אלכל בני ישראל לא יחרן אלב לשונו ; (כ) המודש הזה . כזה לאה וקדם ואכל אלו בקחם כ״ד כדאי׳ ; לוסמיה בשיבלו

אבן עזרא

משחית להכות בכורייהם : (ח) וירדו והשתחוו לי לאמר על אוזן . ולכל העם אשר ברגליך שהם ברשותך שאוליכם אל המקום שאלכה כמו ויעל ברגליו . והנה כשבור שאמר לו אל תוסף ראות פני ולא בחרי אף : (מ) ויאמר . כמנהג העברים כמשפט הלשון . וכבר אמר הסם . ורבים כמוהו : (י) ומשה . אע״פ שעשו כל המופתים הנזכרים לא רך לבו לשלחם כי הסם הזקו . והיה ראוי להיות פרעה ויהי כחלי הלילה אחר זה להיות המכות על הסדר רק נכנס׳ פרעה המדש הזה בחמלע . להודיע איך נמלטו בכורי ישראל בבוא המשחית על המלרים : (א) ויאמר . עתה הזכיר תחלת המלות שהיו על ידי משה ואהרן כי הם לבד׳ היו נביאי התורה כי אחריהם לא נתחדש׳ מלוה רק אם היתה לזרע שעה בדבר נדעון וחליהו ואל יעלה על לבך דבר הסיר שהיה בנבית הסם על יד דוד . כי כמו תקון היה ומוסד ביסד דוד ושלמה וכבה כתוב בחמונתם . ולא בנבואתם . והגאון אמר כי קבלה היתה בידם מפי משה כי מלך יקום וימדש כלי שיר . וכמוהו לא תוציאו משם מבתיכם בחוס בשבת : (ב) החדש הזה . מ״ל יהודה הפרסי כי ישראל

רש״י

מחרים שנים : אשר יפלה . יבדיל : (ח) וירדו כל עבדיך . חלק בכוד למלכות שהרי כסוף יבד פרעה בעלמו אליו בלילה ויאמר קומו ולאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחל׳ וירדת אלי והשתחוית לי (וכתי׳ קב) : אשר ברגליך . ההולכים אחר עלתך והלוכה : ואחרי כן

אור החיים

כל בני ישראל פי׳ כולם יחד יהיו ישראל לא יהרוג כלב וגו׳ זה לך הלות כי אין זר אתם אבל אם לא יהיו כולם בני ישראל ויהי׳ ביניהם אים מלרי יהרוג כלב לשונו הא לתדע כי ירלה אם משהיה והכוונה בזה לומר לו כי לא תושל מרמה לבכורות להמלט שהגם שיתחכלו הבכורות המלרים כאין ישראל לא ימלטו בחמלעות זה וכן אמרו רז״ל :

אור החיים

פשוטים ואין בכור ביניהם וידע ביניעת נביא לו הגם שהיו ביניהם בכורות אעפ״כ הוציאם מכלל המכה והטעם לא נלך לדקוקים אלא נלך בעזבה פרעה הרשע בפניהם ודבר אליו כדבר הנכל אל תוסף ראות וגו׳ כי כיום וגו׳ זה צריך גם הוא להתבונן בפניהם בדין המביים חבירו יפני רבים בצריך לפייסו בפניהם ואמנם שהקפיד משה על הדבר דכתיב ולא מעם פרעה בחרי אף והנה הגם אלא אמר משה אלא וירדו כל עבדיך נתכוון לומר גם עליו כי בעצמו

יקום לילה אלא בדבר דרך כבוד :

והשתחוו לי לאמר . שעם אלא אמר בפי׳ ויאמרו לי בתכוון לומר כי אמנעות ההשתחויה עצמה יגיד כי כוונתם לאמר לא אתה כיון שהוא אדון עליהם מ״כ האדון יעשה הפלו ואין עליו אלמון . עוד ירלה כי להיות כי מנהג המלכים בשיבא אדם לדבר אליהם דבר ויבתחוו לפניו ומזה ידע המלך כי הם הפלים לדבר עמו כי אין מהמוסר לדבר לפני מלך גדול בלא שאלת רשיון גם אין דרך בטוד לשאול רשות לזה ישתחוה ובזה ידע המלך כי חפץ דבר ויאמר אליו דבר והוא שאמר בשתחוו לי לאמר פי׳ שהשתחויה היא להגיד שרוצים לאמר והאמירה לא אתה וגו׳ והגם שלא הזכיר הכתוב פרע זה כחות׳ הליל׳ קבר ואמר

גדולה מהאמור כאן שפרע׳ עצמו קם לילה וגו׳ :

ויאמר ה׳ וגו׳ . לא ישמע הכוונ׳ בזה אולי שהשב משה כי

רמב״ן

בחצות הלילה לא יודע איזו לילה הוא . והנה לא הודיעם משה ליל מכתם אבל אמר בחרי אף לא אוסיף אני ראות פניך אבל אתה תקראני ועבדיך ישתחוו לי בחצות הלילה לצאת מאו צוך ובפרשה השני׳ פירש לישראל הלילה ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וגו׳ . ובפרשה השלישית אמר ויהי בחצי הלילה הנזכר שעשו בו הסמת : (פ) ויאמר ה׳ אל משה לא ישמע אליכם פרעה. בעבור שהיה ראוי שיפחוד פרעה ועבדיו בבחת הבכורו׳ ויירא ממנה יותר מכל אשר בא עליהם . ובבר׳ אר כל דברי משה מחקיימים בהם בעבור כן הודיעו השם שהוא מחזק את לבו כדרי שיבבה בו מופתי בבחת בבורות באדם ובבהמה ושמתים בארהיהם ורש״י אמר מבת בבוות זקריעת ים סוף ולגער המצרים בהוכו . ולא יהבן זה בעבור שאמר ולא שלח את בני ישראל מארצו (י) ומעם ומשה ואהרן עשו את כל המופתי׳ האלה . הנ המופתי׳ הנזכרים למעלה ואמר זה בעבור שהשלים בו המעשים שעשו וגזרת מבת בבורות שבבר הודיעו אות לפרעה . כי במיתת הבבורות אין ״משה ואהרן בה מעשה (ג) החדש הזה לכם ראש חדשים . זו מצוה ראשונה שצוה הקב״ה את ישראל על ידי משה ולכן אמר בארץ מצרים כי שאר מצות שבתורה היו בהר סיני אנו שבא לומר בארי

אור החיים

פרע׳ כראותו כל המופתים והפלאים אשר עשה משה כזה הגם שידע׳ כי הלכו ישראל ולא חזרו אמלא תפו עליו חימת׳ ופחד ולא ירדוף אחרי בל״י לזה הודיעו כי לא ישמע פי׳ לא יקבל אליכם פי׳ לאמר שאתם מושבים שהאלי דעתו מישראל ואמר לשון עתיד לומר אפי׳ אחר מבת בכורו לא אכניע לבו לקל׳ האחרון לקבל לשלוח בהאלם והטעם למע רבות מופתי כאחר מלריס כשירדפו אחריהם ואו׳ ארץ כבו אמרו ז״ל בפסוק כי ה׳ נלחם להם במלריס וגו׳ ועפ״ל . עוד ירלה להיות שאחר משה והשתחוו לי לאמר לא אתה וכל העם אחר ברגליך ופי׳ ברגליך הוא כרשותך הרי שהוציאם לעם מרבות פרעה ונתנם ברשות משה רועינו מלכו וזה גילו לו כי עלתן מלריס היתה בעקירת רשות פרעה מעליהם לזה אמר ה׳ אלו לא ישמע אליכם פרעה פי׳ לא יבין דבריכם פרעה והטעם למען רבות מופתי ואם יבין הדבר מעם שיאמר לכם בלילה קומו אלו יחליש הדבר ואין לו מקום לרדוף אחריהם אח״כ ואין מקום למופתים שאני רולה להרבו מאתים וחמשים מבות יסוכבוהו :

ומשה ואהרן עשו וגו׳ ויחזק וגו׳ . כוונת הכתוב לומ׳ שהגם שעשו את כל המופתים החלה אעפ״כ לא נתרלו לשלחם אפי׳ אלא בהחלם אלא לגאת מארלו לבד כאו׳ ולכו לא דרך ג׳ ימים :

החדש הזה לכם וגו׳ . טעם כפל ראש מדשים הוא וגו׳

ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו איש שה לבית אבת שה לבית: ג ואם יהיה הבית מעט מהיות מספר שה ולקח הוא ושכנו אל בתו הקרב אל ביתו לפי נפשות איש מאכלו תכסו על השה: ד שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: ה והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: ו ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ז ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו: ח אל תאכלו מנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: ט ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: י וכה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה׳: יא ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה׳: יב והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם שם ראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים: יג והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו חג לה׳ לדרתיכם חקת עולם תחגהו: יד שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשבתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמצת ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי: טו שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשבתו שאר מבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מישראל לגר ולאזרח הארץ: טז וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: יז ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: יח בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: יט שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כ כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות: כא ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח: כב ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף ונגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: כג ועבר ה׳ לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה׳ על הפתח ולא יתן הנגף לבא אל בתיכם לנגף: כד ושמרתם את הדבר הזה לך ולבניך עד עולם: כה והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה׳ לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת: כו והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם: כז ואמרתם זבח פסח הוא לה׳ אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחו: כח וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה׳ את משה ואהרן כן עשו: כט ויהי בחצי הלילה ה׳ הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: ל ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת: לא ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל וגם אתם לכו עבדו את ה׳ כדבריכם: לב גם צאנכם גם בקרכם קחו כדבריכם וברכתם גם אתי: לג ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים: לד ויסע העם מבצקתו טרם יחמץ משארתם צרורת בשמלתם על שכמם: לה ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות: לו וה׳ נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום ויניצלו את מצרים:

תולדות אהרן

ראשון הוא לכם ר״ה: דברו אל כל עדת ישראל

שפתי חכמים

סיו חזן לאמ״ר: ס[נמ״ר] הרא״ם המרוץ לנכבל וכו׳ ודברו אין לכם קישור וכו׳ מכל ל״ב מכולם הוא שלרוץ מכנה וכיוצא יתילם לעיני שמים מסא דמטריון בר״ה דף ך׳ ל״ר זרא ל״ר נתנן כ״ד שמי ם והרחה לו בחלבא את הלבן׳ ברקיע ואחר לו. כזה רחה וקדם. (ויקרא ז) ביום עוזו (במדבר עו) מן היום אחר זוה ה׳ (אלהים) אלא סמוך לשקישת החמה נאמרה לו פרשה זו והרחהו עם הסכה: (ג) דברו אל כל עדת. (מכילתא) וכי אהרן מדבר והלא

רש״י

על חדש ניסן אמר לו: זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים שיהא חייב קרוי שני סיון שליש: הזה. נתקבה משה על מולד הלבנה כאיזו (שיעור) חדשה ותהיה ראשה לקדם

אבן עזרא

היו מוכים כפי שנות החמה כמספר העמים ורחייתו וסמרת את המק׳ הזאת למועד׳. כי בכת לבנה חיגנה שוה. כי ימי החרים והקיר תלוים בהליכת השמש לבדו כפי נטותה לכפון לו לדרום. ולא דבר נכונה. ושתה אפרש לך. ידענו כי מהלך הלבנה בגלגל׳. בנקודה הידועה כנגד גלגל המזלות עד שובה אל הנקודה בעצמה הם כ״ז יום ושליש יום בקרוב. והנה נחשוב כי התחברה עם השמש כשהיתה בנקודה הראשונה בתחלת מזל עלה והנה כוכבה אל ראש מול עלה לא מצא׳ השמש שם כי כבר הלך במהלכו האמצעי כ״ז מעלות כי מהלך שניהם בראיות נמוכות הוא מתערב למזרח הפך התנוע׳ העליונה. והנה הלבנה בלבנה בחלה המעלות שכבר הלך השמש. גם הלבנה בחלקים שהלך השמש בלבנה הלבנה המעלות הנזכרות שני ימים וקרוב מחמש שעות. התחברו שניהם לסוף כ״מ יום ואלו ושני ידות שנה. וע״ג הלקים מהלקי ישראל והשל׳ בחמת היא לשמש לבדו. כי הוא המוליד ומני קור וחום וקין וחורף שהם ד׳ תקופות השנה. ואז נחשוב שהיתה בתחלת ראש עלה. והוא ילך בגלגלו שם״ה ימים וקרוב מרביעית יום עד שובו פעם שנית וכעבור זה נקרא שנה. והנה אין בלבנה שנה כלל. כאשר אין לשמש חדש כלל. כי לא יתחדש בשמש דבר רק דבר החדוש הוא לאור הלבנה. וכעבור זה נקרא חדש. גם ירח. כעבור חדוש אור הלבנה כי אין לה אור בראיות גמורות. כי אם מהשמש. על כן לא תקדר השמש כי אם כרגע מהברתו עם הלבנה. אם היו בראש העלה או בזנבו ולא תהי׳ קדרות ללבנה כי אם בהיות׳ לנכח השמש בלילה במקומות הנזכריכ. וכעבור שבת העמים קרוב׳ אל שבת החמ׳. וראו שבתים עשרה פעמים תחחדש הלבנ׳ בשנת החמה. חלקו ימי השנה על שנים עשר. וקראו לכל חלק חדש. כעבור שהוא קרוב תימות חדש הלבנה. וזאת ההשכמה מהם אינם כדרך התולדות. גם היסמעתליים בעבור שמועדיהם תלוים בימי חדשי הלבנה. ותחלת החדש מלוא ראות הלבנה. וראו כי ״ב חדש ים בשנת החמה לא מלאו חשבון יותר קרוב מזה. כי אין בין שני המספרים רק י״ח יום. על כן שמו כל שנותיהם שנות הלבנה וכל שנה ישתנה מועד פסחם אחורנית י״ח יום עד שיהיו ל״ג שנות חמה הם ל״ד שנות הלבנה כי אלה אינם על דרך התולדות. והשם נוה בתורתו לשמור מועד במועדו. כי אמר שמור את חדש האביב ועשית פסח לי׳. והנה אם לא יחלף אביב בחלי החדש. נעשה הפסח בחדש הסמוך אליו. וככה קרא חג השבועות חג הקציר. וסכות חג האסיף. כי הקציר והאסיף תלוים באביב. וראינו שאמר שלא נעשה פסח רק בחלי חדש הלבנה. וכבה נוה לשמור ימי חדש הלבנה ויהיו המועדים זמניהם שמורים. ומשה לא הזכיר בתורה שנספר י״ב חדש לו י״ג. רק אמר בחדש שנחלף אביב בו נחל לספור. והוא יקרא ראשון כיון שתהי׳ השנה

אונקלוס

הוא לכון לירחי שתא ג מלילו עם כל כנשתא דישראל למימר בעשרא

בעל הטורים

מהם חדשי חדשים שסם ממשה וגומרי׳ כז׳ של״ם כתיב עוד מוקש בפרשה וכפתסיל ג״ם מודש שבפסוק ישלחו ז׳ מיכות דשבעה מולים לעיבור הסכם: ראשון הוא לכם ומאין ליה דבהו שלחן מקדשין אלא

אבן עזרא

שנה. שהם רל״ה חדשים והם ו׳ אלפים יום תתקל״ט. גם שתי שליטיות יום. גם תקל״ה אלקים ואלה הם י״ם שנות החמה בלי תוספת ומגרעת. ואל תהוס לשעה ותפ״ה לחשבון תקופת שמואל. וידענו כי לא נמלט ממנו זה. רק תפש דרך קרוב׳ בזמנו לאנשי דורו. כי היום יש בין תקופת החמת ותקופתו קרוב מע׳ ימים. ואל תתמה על זה כי הנה אמרה הברייתה. הרואה לידע מקום הלבנה יחשוב שנות העולם ויעשה מהם חדשים. ויתן לכל חדש כ״מ יום וחצי. ואתי ידות שנה שהם תש״כ אלקים. והנה חסר ע״ג אלקים. והנה התחברו מהם בכל מחזור יותר משתי שליטיות יום. והנ׳ יהי׳ המרחק בין השכון מולדום מימי ברחשית ובין השכון מולדנו היום קרוב מחצי שנה. והנה התחבר לך כי כלל שנותינו יסוב בכל המחזור שנות החמ׳. והדשינו תמיד הדשי הלבנ׳ · וכרוך השם שהדריכו בדרך ישר׳. הנה אתן לך ראיה מן המקרא שהמועדים תלויים בבית דין. דכתיב ויועץ המלך חזקיהו לעשות פסח בחדש השני ואם היתה קבל׳ בידם להסתכל לדבר הכתיב כאשר אמרו אמרו החולקים על רבותינו ז״ל. למה לקח עצה לקבוע פסח בחדש השני. והנה יראה אם דבריהם אמת כי עשה חזקיהו שלם רשות. האמת שלא הקריב פסח במועדו והיה טהור. ולמה איחר זה בעבור רוב הקהל שלא כאו. ואין זה כתוב בתורה כי אם בדברי הקבל׳. והשנית שאכל והאכיל כל ישראל המן בחדש הראשון. והשליטית שבדא מלכו לעשות חג המצות בחדש השני שבעת ימים. וכן לא יעשה כי השם לא צוה לעשות חג המצות בחדש השני רק על אכילת הפסח לגל׳ אחד. כי כל הטמאים אוכלי מצה בחדש הראשון עם כל ישראל. והלי׳ אלילה שעשה חזקיהו רעות כאלה. כי הכתוב דבר עליו לא סר מכל מצות ה׳ ימין ושמאל. גם הוא אחר בתפלתו צוה לא אם אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך עשיתי. והנה שהה אפרש לך דע כי הזקיהו יועץ עם כל הקהל בהכנס החדש הראשון שיעשו׳ פסח בחדש שבא אחריו בעבור רוב הקהל שלא כאו והכהנים לא התקדשו למדי. והנה עיבר השנה. והפסח שנעש׳ פסח ראשון הי׳. וכמועדו נעש׳. והעד כי הם נגע האוכלים בפסח בלא ככתוב ואם לא נעשה במועדו למה נגעם אחר שלא הי׳ הפסח מקובל לפניו. ואילו הטא חזקיהו איך התפלל בעדם ושמע השם תפלתו וירפא העם. ואם טען הטוען הלא החכמים ז״ל לא הודו לו שעיבר ניסן בניסן. התשוב׳ אמת אמרו כי מנהג כל בית דין להסתכל בסוף

אור החיים

ונו׳ נחכון לו׳ כי חדש זה הוא ראש פי׳ מוכתר שבחדשים ע״ד אל׳ בשמים ראש ודקדק לומר לכם כי אינו מבוכת ומעולה שבחדשים אלא ליסראל ואמלא שאמרו רז״ל בניסן לגאלו בניסן מתידין לגאול כי החודש מסויים לעובת ישראל ושל זה הראשון הוא ראוי להיות לכם שיהיו מונים מניסן ולגד מעלתו. עוד ירמוז כאו׳ המודש הזה ולא אמר חדש זה לרמוז

אבי עזר

אשר על ידם נעשה לו כל המלוה המלה. וזה אלה גדול: (כ) ראש חדשים וגו׳. כי מיבת אחד מוקה על יום הכפשון בחודש ומלה לאם לשוחר. ואמרים פעמי עליו בן בחמד לחודש. גם פעמו עליו מן ובכפשון מדשיכם ולפי דבריו הוה לומר ובחדשיכם. והוא על חודש ניסן

רשב״ם

הנושא שבניסן נברא העולם: לחדשי השנה. בכל מקום שאומר לכם בחרש שסיני תשיני לחדש הזה הם. ולי״א האומר בחשרי נברא העולם. עיקר פשוטו בכ״ד הגדול: לחדשי השנה. כ׳ בעמוד׳ דין ולוקן פולם חודש בחדשו

עזרא

חדש אחד אם הוא צריך לעבר השנה אז אלא והנה חזקיהו לא עשה כן כי (שגג) שגגה קטנה לעבר השנה בראש חודש ובעבור כי חדש הסיבור לעולם יהי׳ לפני החדש הראשון ע״כ יהי׳ הוא לעולם ראש לחדשים. ויהיו המועדים בחדש הסביבי מעתו. וזהו ראשון הוא לכם לחדשי השנה. וידענו כי מצות רבות הם בתורה זכר ליציאת מצרים והנה ראוי זה להיות תחלת חשבון ישראל. וככה כתוב ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני. והאומות אומרים כי אם השנה בגוי׳ מהחדשים. הנה חדש האביב הוא יסוד ורחם. אם כן למה תחלו מספרכם מהחדש השביבי ואמרו כי הוא ראש השנה. והתשובה כבר הזכירו חכמינו ז״ל כי אדבמה ראשי שנים הם וראינו מפורש כי קדוש שבת החבל בחדש השביבי בעבור לחדש. ועוד כי זה הסם לקרוא בתורה במועד שבת השמעה בחג הסכות למען ישמעו ולמען ילמדו ואם תחלה שבת השמעה ההי׳ מניסן למה לא זה לקרוא בתור׳ בחג המצות. והל׳ חלי שנה עמדו בעלים וכתוב וחג האסיף בצאת תקופת השנה. ובמקום אחר הוא אומר וחג האסיף בצאת השנה. ועוד נוכל ללמוד מדרך התורה גם מדרך התולדות שאמר בתחלה לא תזרעו ואחר כן ולא תקצרו. כי הזריע׳ שמוכ׳ לתשרי לא לניסן. ועוד אם שמנו החלת השמש׳ ניסן מי שזרע בשל׳ הו׳ לא יקצר בשל׳ הז׳. כי הקציר אחר ניסן הוא וכבר נכנסה שבת השמעה. גם לא יזרע בשבת השמעה. והנה כי דברי חז״ל הם נכונים: ראש חדשים. א״ר משה הכהן אין צריך לומר ראש הדש. רק חדש לבדו. כי הטעם יום חדוש אור הלבנה. וכן כתיב חדש ושבת. חדשיכם ומועדיכם. מדי חדש בחדשו. ואחרים טענו עליו א״כ למה אמר בחדש השביבי בחדש לחדש. והוא השיב לא הסיר הספק גם טענו עליו ובראשי חדשיכם. והוא השיב כי על חדש ניסן ידבר בכל שנה. כי ניסן לבדו הוא ראש חדשים. ושאלוהו א״כ מה קרבן שאר החדשים. והוא השיב כי שם כתוב זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה בפרשה עצמה. וכן אמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות. כי הוא תחלת השנה. ואתהיו לא נגיע בראי רז״ל בעבור שברותינו. כי הם אמרו כי בכל חדש יתקעו בחצוצרות והוא הנכון. לומר חדש אז ראש הדש. וכתו׳ עד חדש ימים. שטעמו שימלאו ימי החדש אלו: (ג) דברו אל כל עדת בני ישראל. כי כל בני מצות חייבים: ויקחו

ספורנו

אבל אם יהיו הדשים שלבם בעשות בהם בדיוקנם ז ראשון הוא לגם לחדש

וזמניא ותקופתא קדמאי הוא לכון לסנין ירחי שתא: ג מלילו עם כל כנשתא דבני ישראל למימר בעשרא לירחא דין זמניה קביע בהרא זימנא ולא לדריא ויסבון להון איסר לבית גניסתא ואין סגיאין ממנגא

פי׳ יונתן

קחי מלקיתה בפסח בראשונה בפכילתא ראש חדשים שאוכין ראשון לחדשים ומנין חף לרגלים פ״ל חג בפעלים ואם בשבועות ואם בסוכות: (ג) בעבדא זימנא ולא לדריא

אור

על הידוע שהוא הקדוש ב״ה דכתיב זה אלי כי יהיה זה לכם שיגלה להם כאו׳ ז״ל ראתה שפחה על הים וכו׳. עוד ירמוז כי החדש הזה לכם ראש פי׳ שיהיה ליסראל כימי אחי׳ הראש אלא יהיו עוד נכוים ושפלים. עוד רמז בתיבת זה כי יהיה ראש לכל החדשים שהם י״ב כמספר זה:

דברו וגו׳ לאמר. אל״ד הוצרך לומר דברו ולא אמר על מה

אבי עזר

אשר על ידם נעשה לו כל המלות המלה. וזה אלה גדול: (כ) ראש חדשים וגו׳. כי מיבת אחד מוקה על יום הכפשון בחודש ומלה לאם לשוחר. ואמרים פעמי עליו בן בחמד לחודש. גם פעמו עליו מן ובכפשון מדשיכם ולפי דבריו הוה לומר ובחדשיכם. והוא על חודש ניסן

רש״י

ראש חדש ניסן אמר לו: זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים שיהא חייב קרוי שני סיון שליש: הזה. נתקבה משה על מולד הלבנה כאיזו (שיעור) חדשה ותהיה ראשה לקדם

אור החיים

ונו׳ נחכון לו׳ כי חדש זה הוא ראש פי׳ מוכתר שבחדשים ומעולה שבחדשים אלא ליסראל ואמלא שאמרו רז״ל בניסן לגאלו בניסן מתידין לגאול כי החודש מסויים לעובת ישראל ושל זה הראשון הוא ראוי להיות לכם שיהיו מונים מניסן לגד מעלתו. עוד ירמוז כאו׳ המודש הזה ולא אמר חדש זה לרמוז

אבן עזרא

שנה. שהם רל״ה חדשים והם ו׳ אלפים יום תתקל״ט. גם שתי שליטיות יום. גם תקל״ה אלקים ואלה הם י״ם שנות החמה בלי תוספת ומגרעת. ואל תהוס לשעה ותפ״ה לחשבון תקופת שמואל. וידענו כי לא נמלט ממנו זה. רק תפש דרך קרוב׳ בזמנו לאנשי דורו. כי היום יש בין תקופת החמת ותקופתו קרוב מע׳ ימים. ואל תתמה על זה כי הנה אמרה הברייתה. הרואה לידע מקום הלבנה יחשוב שנות העולם ויעשה מהם חדשים. ויתן לכל חדש כ״מ יום וחצי. ואתי ידות שנה שהם תש״כ אלקים. והנה חסר ע״ג אלקים. והנה התחברו מהם בכל מחזור יותר משתי שליטיות יום. והנ׳ יהי׳ המרחק בין השכון מולדום מימי ברחשית ובין השכון מולדנו היום קרוב מחצי שנה. והנה התחבר לך כי כלל שנותינו יסוב בכל המחזור שנות החמ׳. והדשינו תמיד הדשי הלבנ׳ · וכרוך השם שהדריכו בדרך ישר׳. הנה אתן לך ראיה מן המקרא שהמועדים תלויים בבית דין. דכתיב ויועץ המלך חזקיהו לעשות פסח בחדש השני ואם היתה קבל׳ בידם להסתכל לדבר הכתיב כאשר אמרו אמרו החולקים על רבותינו ז״ל. למה לקח עצה לקבוע פסח בחדש השני. והנה יראה אם דבריהם אמת כי עשה חזקיהו שלם רשות. האמת שלא הקריב פסח במועדו והיה טהור. ולמה איחר זה בעבור רוב הקהל שלא כאו. ואין זה כתוב בתורה כי אם בדברי הקבל׳. והשנית שאכל והאכיל כל ישראל המן בחדש הראשון. והשליטית שבדא מלכו לעשות חג המצות בחדש השני שבעת ימים. וכן לא יעשה כי השם לא צוה לעשות חג המצות בחדש השני רק על אכילת הפסח לגל׳ אחד. כי כל הטמאים אוכלי מצה בחדש הראשון עם כל ישראל. והלי׳ אלילה שעשה חזקיהו רעות כאלה. כי הכתוב דבר עליו לא סר מכל מצות ה׳ ימין ושמאל. גם הוא אחר בתפלתו צוה לא אם אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך עשיתי. והנה שהה אפרש לך דע כי הזקיהו יועץ עם כל הקהל בהכנס החדש הראשון שיעשו׳ פסח בחדש שבא אחריו בעבור רוב הקהל שלא כאו והכהנים לא התקדשו למדי. והנה עיבר השנה. והפסח שנעש׳ פסח ראשון הי׳. וכמועדו נעש׳. והעד כי הם נגע האוכלים בפסח בלא ככתוב ואם לא נעשה במועדו למה נגעם אחר שלא הי׳ הפסח מקובל לפניו. ואילו הטא חזקיהו איך התפלל בעדם ושמע השם תפלתו וירפא העם. ואם טען הטוען הלא החכמים ז״ל לא הודו לו שעיבר ניסן בניסן. התשוב׳ אמת אמרו כי מנהג כל בית דין להסתכל בסוף

אור החיים

על הידוע שהוא הקדוש ב״ה דכתיב זה אלי כי יהיה זה לכם שיגלה להם כאו׳ ז״ל ראתה שפחה על הים וכו׳. עוד ירמוז כי החדש הזה לכם ראש פי׳ שיהיה ליסראל כימי אחי׳ הראש אלא יהיו עוד נכוים ושפלים. עוד רמז בתיבת זה כי יהיה ראש לכל החדשים שהם י״ב כמספר זה:

דברו וגו׳ לאמר. אל״ד הוצרך לומר דברו ולא אמר על מה

ספורנו

אבל אם יהיו הדשים שלבם בעשות בהם בדיוקנם ז ראשון הוא לגם לחדש